

Prohlášení Mezinárodní federace sociálních pracovníků o etických principech

schváleno v Dublinu v červenci 2018 valnou hromadou Mezinárodní federace sociálních pracovníků a valným shromážděním Mezinárodní asociace škol sociální práce.

Toto prohlášení o etických principech slouží jako zastřešující rámec pro sociální pracovníky, aby dosahovali nejvyšších možných standardů profesionální integrity.

My, jakožto sociální pracovníci, pedagogové, studenti a vědeckí pracovníci, se bezpodmínečným přijetím tohoto prohlášení zavazujeme udržovat základní hodnoty a principy sociální práce, tak jak jsou stanoveny v tomto prohlášení.

Profese sociálních pracovníků je založena na řadě hodnot a etických principů; tato skutečnost byla uznána v roce 2014 Mezinárodní federací sociálních pracovníků a Mezinárodní asociací škol sociální práce v globální definici sociální práce. Tato definice nabádá k regionálnímu a národnímu rozšíření.

Všechny politiky Mezinárodní federace sociálních pracovníků, včetně definice sociální práce, se odvíjí od těchto etických principů.

“Sociální práce je jak akademickou disciplínou, tak praktickou profesí, která usnadňuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost, a zmocnění a osvobození lidí. Pro sociální práci jsou zásadní principy sociální spravedlnosti, lidská práva, kolektivní odpovědnost a respekt k diverzitě. Na základě teorií sociální práce, společenských věd, humanitních oborů a domorodých poznatků sociální práce pracuje s lidmi a strukturami s cílem řešení životních problémů a zvýšení blaha.”

Principy:

1. Uznání přirozené lidské důstojnosti

Sociální pracovníci uznávají a respektují přirozenou důstojnost a hodnotu všech lidských bytostí, tím jak k nim přistupují, mluví s nimi a konají v jejich prospěch. Respektujeme všechny lidi, ale čelíme víře a činům těch, kteří znehodnocují nebo stigmatizují sebe nebo druhé osoby.

2. Prosazování lidských práv

Sociální pracovníci prosazují základní a neodcizitelná lidská práva všech lidských bytostí. Sociální práce je založena na respektu k přirozené hodnotě a důstojnosti všech lidí, a individuálních sociálních/občanských právech, která z toho vyplývají. Sociální pracovníci často pomáhají lidem nalézt vhodnou míru rovnováhy mezi konkurenčními lidskými právy.

3. Prosazování sociální spravedlnosti

Sociální pracovníci mají zodpovědnost za zapojení lidí do procesu dosahování sociální spravedlnosti ve vztahu ke společnosti jako takové i ve vztahu k lidem, se kterými pracují. To znamená následující:

3.1 Čelit diskriminaci a institucionálnímu útlaku

Sociální pracovníci prosazují sociální spravedlnost ve vztahu ke společnosti obecně i ve vztahu k lidem, se kterými pracují.

Sociální pracovníci se staví proti diskriminaci vztahující se nejen na věk, kapacitu porozumění a výkonu, občanský status, společenskou třídu, kulturní zaměření, etnikum, pohlaví, gendrovou identitu, jazyk, národnost (nebo stav bez národnosti), názory, jiné fyzické charakteristiky, psychickou nebo mentální kapacitu, politické názory, chudobu, rasu, rodinný/vztahový status, víru, sexuální orientaci, společensko-ekonomický status, duchovní přesvědčení nebo strukturu rodiny.

3.2 Respekt k rozmanitosti

Sociální pracovníci pracují na posílení inkluzivních komunit, které respektují etnickou a kulturní rozmanitost společnosti, s ohledem na individuální, rodinné, skupinové a komunitní rozdíly.

3.3 Rovný přístup ke zdrojům

Sociální pracovníci se zasazují o spravedlivé rozdělení a přístup ke zdrojům a bohatství.

3.4 Čelit nespravedlivé politice a praktikám

Sociální pracovníci upozorňují své zaměstnavatele, tvůrce pravidel, politiky a veřejnost na situace nedostatečných zdrojů, nebo kde pravidla a praktiky jsou neadekvátní, utlačující, nespravedlivé nebo škodlivé. Sociální pracovníci za tuto činnost nesmí být penalizováni.

Sociální pracovníci musí mít na zřeteli situace, které mohou ohrozit jejich vlastní bezpečnost a zabezpečení, a v případě, že takové situace nastanou, musí činit soudná rozhodnutí. Sociální pracovníci nejsou nuceni jednat, pokud by mělo dojít k jejich ohrožení.

3.5 Budování solidarity

Sociální pracovníci aktivně pracují v komunitách a se svými kolegy, a dalšími odbornými pracovníky, na vybudování sítí solidarity, které by pracovaly na transformačních změnách a na inkluzivní a zodpovědné společnosti.

4. Prosazování práva sebeurčení

Sociální pracovníci respektují a prosazují práva lidí činit vlastní rozhodnutí, pokud tím nejsou ohrožena práva a oprávněné zájmy druhých.

5. Prosazování práva na participaci

Sociální pracovníci podporují budování sebeúcty a schopností lidí. Podporují jejich plné zapojení a účast ve všech aspektech rozhodování a jednání, která ovlivňují jejich život.

6. Respektování důvěrnosti a soukromí

6.1 Sociální pracovníci respektují a pracují v souladu s právy osob na důvěrnost a soukromí, pokud tím neohrozí sebe nebo druhé nebo jiná zákonná opatření.

6.2 Sociální pracovníci informují o takovýchto omezeních důvěrnosti a soukromí ty osoby, kterých by se to mohlo týkat.

7. Jednání s lidmi jako celostními bytostmi

Sociální pracovníci uznávají biologický, psychologický, sociální a duševní rozměr života lidí a berou člověka jako celostní bytost a podle toho s ním jednájí. Takové uznání se používá k formulování holistických hodnocení a intervencí za plné účasti lidí, organizací a komunit, se kterými sociální pracovníci pracují.

8. Etické využití technologií a sociálních médií

8.1 Etické zásady v tomto prohlášení se vztahují na veškeré kontexty sociální práce v praxi, vzdělávání a výzkumu, ať už jde o přímý kontakt tváří v tvář, anebo o kontakt za použití digitálních technologií a sociálních médií.

8.2 Sociální pracovníci si musí uvědomit, že užití digitálních technologií a sociálních médií může představovat hrozbu pro uplatnění mnoha etických standardů, včetně, avšak ne výlučně, těch standardů týkajících se soukromí a důvěrnosti, střetů zájmů, kompetencí a dokumentace. Sociální pracovníci si musí osvojit nutné znalosti a dovednosti k ochraně proti neetickým postupům a praktikám při využívání technologií.

9. Profesionální integrita

9.1 Zodpovědností národních asociací a organizací je rozvíjet a pravidelně aktualizovat vlastní etické kodexy a pokyny tak, aby byly v souladu s tímto prohlášením s ohledem na místní situaci. Další zodpovědností národních organizací je informovat sociální pracovníky a školy sociální práce o tomto prohlášení o etických principech a o svých vlastních etických pokynech. Sociální pracovníci by měli jednat v souladu s aktuálním etickým kodexem nebo směrnicí své země.

9.2 Sociální pracovníci musí mít požadovanou kvalifikaci a musí rozvíjet a udržovat požadované dovednosti a kompetence k výkonu své práce.

9.3 Sociální pracovníci prosazují mír a nenásilí. Sociální pracovníci mohou spolupracovat s vojenským personálem pro humanitární účely a mohou pracovat na budování a rekonstrukci míru. Sociální pracovníci působící v rámci vojenského nebo mírového kontextu musí vždy prosazovat důstojnost lidí jakožto své primární zaměření. Sociální pracovníci nesmí dopustit, aby jejich znalosti a dovednosti byly použity k nehumánním účelům, jako je mučení, vojenský dozor, terorismus nebo konverzní terapie, a neměli by proti druhým lidem používat žádné zbraně, které jim umožňují ať už jejich pracovní nebo osobní role.

9.4 Sociální pracovníci musí jednat bezúhonně. To zahrnuje nezneužití své mocenské pozice a vztahů důvěry s lidmi, s nimiž jednají; rozeznávají hranice mezi osobním a profesním životem a nezneužívají své postavení pro osobní materiální prospěch nebo zisk.

9.5 Sociální pracovníci si uvědomují, že darování a přijímání drobných darů je součástí sociální práce a kulturní zkušenosti v některých kulturách a zemích. Takové situace by měly být uvedeny v etickém kodexu dané země.

9.6 Sociální pracovníci mají povinnost podniknout nezbytné kroky k profesionální a osobní péči o svou osobu ať už na svém pracovišti, ve svém osobním životě nebo v rámci společnosti.

9.7 Sociální pracovníci uznávají, že jsou zodpovědní za své jednání vůči lidem, se kterými pracují - kolegové, zaměstnavatelé, profesní sdružení - a místní, národní a mezinárodní zákony a úmluvy, a že tyto zodpovědnosti mohou být ve vzájemném konfliktu, kde škody musí být minimalizovány vůči všem zúčastněným. Rozhodnutí by vždy měla být podložena empirickými důkazy, zkušenostmi z praxe, a etickými, právními a kulturními hledisky. Sociální pracovníci musí být připraveni přednést důvody svých rozhodnutí.

9.8 Sociální pracovníci a jejich zaměstnavatelské subjekty pracují na vytváření podmínek pro své pracovní prostředí a svou zemi, kde principy tohoto prohlášení a ustanovení vlastních národních kodexů jsou diskutovány, hodnoceny a prosazovány. Sociální pracovníci a jejich zaměstnavatelé rozvíjejí a zapojují se do diskuzí s cílem podpořit eticky informovaná rozhodnutí.

Zdroj: <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles>

Překlad: Kristýna Štefanides

Etický kodex sociálního pracovníka České republiky

Preambule

1. Sociální práce je profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu, sociální rozvoj, řešení problémů v mezilidských vztazích, sociální rovnost, posílení a zmocnění osob v nepříznivé sociální situaci. Ústředními jsou pro sociální práci principy sociální spravedlnosti, respektování lidských práv, osobnosti jedince, rozmanitosti skupin a jejich specifik.
2. Etický kodex sociálních pracovníků České republiky (dále jen kodex) vychází z Všeobecné deklarace lidských práv, z Listiny základních práv a svobod České republiky, ze Zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách a navazuje na zásady etiky sociální práce definované Mezinárodní federací sociální práce.
3. Je nejen posláním, ale i povinností sociálního pracovníka vykonávat sociální práci svědomitě, zodpovědně, iniciovat spolupráci multidisciplinárních týmů a dodržovat při výkonu této profese nejvyšší možné standardy profesionality v souladu s právními předpisy a dostupnými vědeckými poznatky.
4. Závazek k respektování etiky sociální práce je základním aspektem kvality výkonu sociální práce. Etické povědomí je zásadní a neoddělitelnou součástí profesní činnosti každého sociálního pracovníka.
5. Hlavním cílem kodexu je snaha o naplnění sociální práce, tak jak je uvedena v mezinárodní definici Mezinárodní federace sociálních pracovníků a Mezinárodní asociace škol sociální práce (IFSW/IASSW) z roku 2014. Kromě toho kodex upravuje pravidla zodpovědnosti a etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke:
  - klientovi sociální služby;
  - zaměstnavateli, u kterého vykonává sociální práci;
  - kolegům v sociální práci;
  - profesi a odbornosti sociálního pracovníka;
  - společnosti.
6. Respektování a dodržování kodexu je v zájmu rozvoje etiky sociální práce jako profese a odborného růstu každého sociálního pracovníka bez ohledu na členství ve výše uvedených profesních organizacích.

1. Hodnoty sociální práce

Sociální práce je dynamicky se rozvíjející profese založena na hodnotách sociální změny, sociální rovnosti, lidské důstojnosti a mezilidských vztazích.

1.1 Lidská důstojnost

Sociální pracovník přistupuje ke každé osobě důstojně, s ohledem na individuální rozdíly a v kontextu respektování a dodržování lidských práv. Podporuje vlastní zodpovědnost a autonomii každé osoby s ohledem na nejen individuální potřeby osoby, ale i její možnosti, schopnosti a dovednosti.

1.2 Sociální změna

Sociální pracovník zajišťuje každé osobě rovný přístup ke srozumitelným informacím a potřebným zdrojům. Podporuje osobu v procesu rozhodování, dosažení sociální změny a vyřešení nepříznivé sociální situace. Vytváří každé osobě rovné podmínky pro poskytování a využívání sociální služby.

1.3 Sociální rovnost

Sociální pracovník zajišťuje rovnost každé osobě bez ohledu na původ, barvu pleti, rasu, etnickou příslušnost, národnost, jazyk, věk, pohlaví, rod, sexuální orientaci, zdravotní stav, náboženské vyznání, politické přesvědčení, manželský a rodinný stav a sociálně-ekonomický status. Přispívá k odstranění projevů a příčin sociální nespravedlnosti, diskriminace, útlaku a bariér vedoucích k sociálnímu vyloučení.

1.4 Mezilidské vztahy

Sociální pracovník chápe důležitost mezilidských vztahů klienta a podporuje je v udržování, utváření a podílí se na řešení problémů. Taktéž buduje a rozvíjí profesionální vztahy s kolegy a spolupracuje s odborníky z dalších institucí a profesí.

1.5 Mlčenlivost a diskrétnost

Pro sociálního pracovníka platí při výkonu své profese pravidlo mlčenlivosti a diskrétnosti úkonů sociální služby. Povinností mlčenlivosti je zavázán a platí i po skončení poskytování sociální služby nebo ukončení pracovního poměru.

2. Etická zodpovědnost

Hodnoty sociální práce jsou vyjádřeny při výkonu profese eticky zodpovědným rozhodováním a konáním. Etická zodpovědnost sociálního pracovníka se projevuje vůči klientovi sociální služby, zaměstnavateli, u kterého vykonává sociální práci, kolegům v sociální práci, profesi i vlastní odbornosti a společnosti. Prvořadá je zodpovědnost sociálního pracovníka vůči klientovi.

2.1 Etická zodpovědnost ke klientovi sociální služby

- Podporuje klienta k vědomí vlastní odpovědnosti.
- Jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva klienta.
- Vyvaruje se jakékoliv diskriminace klienta.
- Chrání klientovo právo na soukromí.
- Zaměřuje se na klientovy silné stránky a podporuje je při řešení dalších sfér jeho života.
- Nepoškozuje klienta, nevyjadřuje se o něm hanlivě, neznevažuje jeho osobu ani nepříznivou životní situaci.
- Jedná s klientem bezúhonně, s účastí, respektem, vytváří s ním vztah založený na důvěře.
- Respektuje klientovu příslušnost k sociálním skupinám, národnosti i jeho etnickou a kulturní různorodost.

- Podporuje, posilňuje a zmocňuje klienta k vlastní zodpovědnosti a usiluje o dosažení co největší míry jeho autonomie a participace na rozhodování.
- Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity, společenského a přirozeného prostředí.
- Přispívá k začlenění klienta do sociální sítě a napomáhá při řešení problémů v dalších aspektech jeho života.
- Informuje klienta o možných rizicích a důsledcích při jeho rozhodování.
- Akceptuje rozhodnutí klienta o ukončení sociální služby. Je však povinen poskytnout informace o jiných službách v případě, že jsou nadále potřebné.

2.2 Etická zodpovědnost k zaměstnavateli

- Plní odpovědně povinnosti vyplývající z pracovní smlouvy a pracovní náplně.
- Přispívá v organizaci k vytvoření takových podmínek, které napomáhají přijetí a uplatnění závazků tohoto kodexu.
- Snaží se ovlivnit kvalitu poskytovaných sociálních služeb, pracovní postupy a jejich praktické uplatňování s ohledem na co nejvyšší profesionalizaci.
- Předchází a odstraňuje všechny formy diskriminace a násilí na pracovišti.

2.3 Etická zodpovědnost ke kolegům v sociální práci

- Respektuje znalosti a zkušenosti kolegů a spolupracuje s nimi.
- Respektuje rozdíly v jejich názorech, kritiku vyjadřuje vhodným způsobem.
- Zapojuje se do diskuzí a podporuje kolektivní diskuzi a dialog.
- Dodržuje jednotný přístup ke klientovi sjednaný v rámci organizace.
- Nepoškozuje kolegu, nevyjadřuje se o něm hanlivě, neznevažuje jeho osobu.
- Poskytuje kolegům zpětnou vazbu a připomínky k práci kolegů vyjadřuje na vhodném místě a přiměřeným způsobem.
- Profesi sociální práce vykonává multidisciplinárně ve spolupráci s jinými odborníky a organizacemi, které mohou napomoci sociálnímu začlenění klienta.

2.4 Etická zodpovědnost k profesi a odbornosti sociálního pracovníka

- Udržuje a zvyšuje prestiž profese, vyzdvihuje etické hodnoty, odborné poznatky a poslání sociální práce.
- Snaží se o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.
- Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání, což je základ pro udržení úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy.
- Pro svůj odborný růst využívá znalosti a dovednosti svých kolegů a jiných odborníků, naopak své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.
- Spolupracuje se školami sociální práce, aby podpořil studenty sociální práce při získávání kvalitního praktického výcviku a aktuální praktické znalosti.
- Vystupuje profesionálně a důvěryhodně.

- Má právo i povinnost pečovat o své zdraví a duševní hygienu tak, aby byl schopen poskytovat kvalitní a profesionální sociální služby.
- Zodpovědně nakládá se svými kompetencemi při sociální práci a neutváří klienta závislým na sociální službě.

2.5 Etická zodpovědnost ke společnosti

- Má právo i povinnost upozorňovat veřejnost a příslušné orgány na případy porušování zákonů a oprávněných zájmů občanů.
- Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlivosti tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v politice mezinárodní.
- Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.
- Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života osob a to se zvláštěm zřetelem ke znevýhodněným a postiženým jedincům i skupinám.
- Působí na zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.
- Usiluje o uznání profese sociální práce ve vztahu k odpovědnosti vůči společnosti.
- Je zodpovědný za své jednání vůči osobám, se kterými pracuje, vůči kolegům, zaměstnavateli, profesním organizacím.

3. Etické problémy a dilemata

- 3.1 Sociální pracovník se při své práci setkává s různými etickými problémy a dilematy vyvstávajícími ze samotné podstaty sociální práce, která pro něj vytváří situace. Musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale i rozhodovat. Eticky uvažuje při sociálním řešení, sběru informací, jednáních a při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických opatřeních a administrativně správných postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledku na klientův život.
- 3.2 Sociální pracovník může iniciovat vznik poradního orgánu v organizaci, který má přispět k profesionální a etické citlivosti při řešení každodenních situací a problémů v sociální službě.

4. Závaznost etického kodexu

- 4.1 Ke kodexu jako dokumentu podporujícímu etiku sociální práce a profese sociálního pracovníka se hlásí Profesní svaz sociálních pracovníků Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, Společnost sociálních pracovníků České republiky a Profesní komora sociálních pracovníků. Pro členy těchto profesních organizací je kodex závazným.
- 4.2 Kodex je jedním ze základních předpokladů profesionálního výkonu sociální práce a důvěryhodnosti profese ve společnosti, proto je jeho dodržování v zájmu všech sociálních pracovníků.

4.3 Znalost, dodržování a šíření principů kodexu se doporučuje i u studentů sociální práce, obzvláště k výkonu odborné praxe.

5. Závěr

5.1 V celém textu kodexu se pod označením sociální pracovník chápe jak pracovník, tak pracovnice. Podobně jako při označení klient.

5.2 Termín sociální služby vyjadřuje všechny odborné činnosti, které vykonává sociální pracovník.

5.3 V procese vzniku kodexu bylo přihlédnuto k následujícím dokumentům:

- Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění
- Medzinárodný etický kódex „Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy“ (IFSW/ IASSW, 2004)
- Etický kódex sociálnych pracovníkov Slovenskej republiky (2015)
- Etický kodex sociálních pracovníků České republiky (2006)
- Jiné národní kodexy sociální práce

5.4 Kodex nemůže nahradit vlastní, vnitřní motivaci a zodpovědnost každého sociálního pracovníka a představuje minimální standardy eticky zodpovědného konání při výkonu profese sociální práce.

Aktuálne trendy nového medzinárodného etického kódexu

Úvod

V júli 2018 bol na valných zhromaždeniach Medzinárodnej federácie sociálnych pracovníkov a Medzinárodnej asociácie škôl sociálnej práce v írskom Dubline schválený nový „medzinárodný etický kódex“, dokument s názvom Statement of Ethical Principles (IFSW, 2018), ktorý do slovenského jazyka môžeme preložiť ako Vyhlásenie etických princípov (sociálnej práce), resp. Deklarácia etických princípov (ďalej „Vyhlásenie“). Obdobne ako predchádzajúci dokument Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy (IFSW/ IASSW, 2004) ide o spoločné dielo týchto dvoch kľúčových medzinárodných organizácií.

Cieľom príspevku je identifikovať a predstaviť aktuálne trendy nového medzinárodného etického kódexu. Z metodologického hľadiska sme za účelom dosiahnutia tohto cieľa použili obsahovú analýzu a komparáciu troch východiskových dokumentov, a síce oboch uvedených kódexov ako aj pracovného dokumentu, ktorý predchádzal jeho finálnemu zneniu (Ethics Taskforce, 2017).

Medzinárodný etický kódex a jeho historické súvislosti

Medzinárodné a nadnárodné asociácie jednotlivých profesií sa snažia o formulovanie základných etických hodnôt a princípov do podoby medzinárodného etického kódexu. V sociálnej práci túto úlohu dlhodobo plní Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov ([International Federation of Social Workers](#), skr. IFSW), ktorá bola založená na prvej medzinárodnej konferencii sociálnej práce v Paríži v roku 1928. Do súčasnej podoby sa reštrukturalizovala v Mníchove v roku 1956. Táto organizácia so sídlom vo švajčiarskom Berne zastrešuje národné asociácie sociálnej práce po celom svete. V otázkach vzdelávania a etiky veľmi úzko spolupracuje s Medzinárodnou asociáciou škôl sociálnej práce ([International Association of Schools of Social Work](#), skr. IASSW), historicky takisto založenou na vyššie uvedenej konferencii v Paríži v roku 1928, so začiatkom pôsobenia o rok neskôr. Ide o medzinárodné spoločenstvo škôl a vzdelávateľov sociálnej práce, ktoré podporuje zlepšenie kvality vzdelávania a výskumu, teórie a praxe sociálnej práce, administratívy sociálnych služieb a tvorbu sociálnych politík (Mátel, 2016).

Etika patrí medzi prioritné oblasti záujmu oboch organizácií. V roku 1976 publikovala IFSW dokument o princípoch a štandardoch etiky sociálnej práce, ktorý bol zásadne revidovaný v roku 1994. Jeho účelom bolo prezentovať základné etické princípy profesie sociálna práca, odporučiť postupy pri výskyte etických dilem a zaoberať sa vzťahmi medzi profesiou sociálna práca a sociálnymi pracovníkmi ku klientom, kolegom, zamestnávateľom a iným členom spoločnosti. Hoci ani jeden z dokumentov

neobsahoval názov „kódex“, národnými profesijnými asociáciami ako aj samotnými sociálnymi pracovníkmi boli chápané ako „medzinárodný etický kódex“, ktorý vytvára ideovú platformu pre národné etické kódexy. Dokument IFSW z roku 1994 bol na Slovensku východiskom pri tvorbe prvého národného Etického kódexu sociálnych pracovníkov Slovenskej republiky v roku 1997.

V nastavenom trende pokračoval aj dokument Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy (IFSW/IASSW, 2004). Tento medzinárodný etický kódex bol v Českej republike východiskom Etického kodexu Společnosti sociálních pracovníků ČR v roku 2006.

Dokument Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy zostal viac na všeobecnej úrovni, pričom rozpracovanie konkrétnych etických zásad nechal na asociáciách jednotlivých členských krajín. K novým témam, ktoré neboli zahrnuté v predchádzajúcom dokumente z roku 1994, patrili (Nečasová, 2004):

- potreba starostlivosti o sociálneho pracovníka,
- uznanie náročných situácií, ktoré vyplývajú z podstaty profesie,
- povinnosť spolupráce so školami sociálnej práce,
- zodpovednosť za to, že rozhodnutia budú eticky podložené,
- identifikovanie silných stránok užívateľov služieb,
- celostný prístup k užívateľom služieb.

Ideový základ tohto dokumentu tvorila tzv. „medzinárodná definícia sociálnej práce“, ktorú schválili zástupcovia IFSW a IASSW v kanadskom Montreale v roku 2000. Zásadnými sú v nej uvedené *princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti*. Tieto dva princípy tvorili obsahový a štrukturálny základ dokumentu. Keď došlo v roku 2014 k zmene medzinárodnej definície a jej schváleniu orgánmi IFSW a IASSW v austrálskom Melbourne, bolo otázkou času, kedy príde k revízii medzinárodného etického kódexu. Zaujímavosťou je, že nový slovenský *Etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce* (2015) síce vychádzal z medzinárodného kódexu z roku 2004, ale v preambule uviedol už novú globálnu definíciu, čím bol svojho času prvý vo svete, ktorý takto urobil.

Etické pracovné skupiny oboch medzinárodných organizácií pripravili návrh dokumentu (ďalej „draft“), ktorý bolo možné pripomienkovať do konca januára 2018. Finálna verzia bola v porovnaní s draftom podstatne skrátená a 2. júla 2018 schválená valnými zhromaždeniami oboch organizácií. Štruktúra Vyhlásenia je veľmi jednoduchá. Začína úvodnými pojednávaniami, ktoré obsahujú účel a povahu Vyhlásenia a prezentujú aktuálnu globálnu definíciu. Nasleduje predstavenie deviatich zásadných etických princípov, o ktorých budeme pojednávať nižšie. Draft obsahoval dôležité interpretačné pravidlo, že „každý princíp uvedený vo Vyhlásení sa musí chápať v spojení s ostatnými a nie samostatne“ (Ethics Taskforce, 2017). Žiaľ vo finálnej verzii toto chýba, ako aj jedna veľmi dôležitá zásada, ktorú by ocenili najmä sociálni pracovníci v praxi a týka sa zamestnávateľských organizácií: „Nielen sociálni pracovníci musia dodržiavať etické postupy práce, rovnako aj organizácie musia plniť svoje povinnosti pri podpore etickej praxe“ (por. Agius, Jones, 2012, Ethics Taskforce, 2017).

Vyhlásenie v zásade kopíruje štruktúru staršieho dokumentu, len so zmenenou hierarchiou. Kým v staršom dokumente bol princíp „ľudských práv a ľudskej dôstojnosti“ nadradený princípu sebaurčenia, spoluúčasti a holizmu, tieto sú uvádzané samostatne. Pasáž o etickom využívaní technológií a sociálnych

médií je celkom nová. Samostatná časť, ktorá v staršom dokumente bola nazvaná ako „profesionálne správanie“, je v novom dokumente premenovaná na profesionálnu bezúhonnosť. V tejto súvislosti by som poznamenal, že nejde o najšťastnejšiu voľbu, ale skôr umelo vytvorený súborný princíp. Okrem adekvátnych častí o profesionálnych hraniciach, zodpovednom zaobchádzaní s mocou (9.4) a prijímaní malých darčiekov (9.5), sú tu napr. časti o ďalšom profesionálnom raste (9.2), starostlivosti o seba (9.4), etickom rozhodovaní v konfliktných situáciách (9.7) a etických podmienkach výkonu praxe (9.8). Ide o množstvo tém týkajúcich sa profesionálneho správania v rôznorodých situáciách.

Vyhlásenie etických princípov svojou povahou „slúži ako spoločný rámec pre sociálnych pracovníkov, aby pracovali na dosiahnutí najvyšších možných štandardov profesionálnej integrity“ a je „záväzkom dodržiavať v ňom obsiahnuté kľúčové hodnoty a princípy profesie sociálna práca“.

Medzinárodná definícia ako teoretické východisko kódexu

Globálnu definíciu z roku 2014 prijíma Vyhlásenie za svoj základ primárne kvôli princípom, ktoré sú v nej obsiahnuté. Jej znenie je nasledovné:

„Sociálna práca je profesia založená na praxi a akademická disciplína, ktorá podporuje sociálnu zmenu, sociálny rozvoj, sociálnu súdržnosť, ako aj zmocnenie a oslobodenie ľudí. Princípy sociálnej spravodlivosti, ľudských práv, spoločnej zodpovednosti a rešpektovanie rozmanitosti sú ústredné pre sociálnu prácu. Podopretá teóriami sociálnej práce, spoločenských vied, humanitnými a miestnymi poznatkami sa sociálna práca zaoberá ľuďmi a štruktúrami, aby podnecovala životné zmeny a zlepšovala blaho.“

V komentároch IFSW k tejto definícii sa zdôrazňuje najmä skutočnosť, že sociálna práca je vzájomne prepojený systém hodnôt, teórie a praxe, a že sa explicitne vzťahuje na sociálnu prácu ako profesiu, teda nie na dobrovoľníkov a neprofesionálnych sociálnych pracovníkov. IASSW zdôraznila, že sociálna práca je už globálne akceptovaná aj ako akademická disciplína. Princípy sociálnej práce v novej definícii predchádzajú časti o jej teoretických východiskách. Rovnako ako v staršej verzii definície z roku 2000 sú primárne zdôraznené dva zásadné princípy – *ľudské práva a sociálna spravodlivosť*, ale uvedené v opačnom poradí. Priorita dodržiavania a presadzovania sociálnej spravodlivosti zodpovedá kľúčovému mandátu medzinárodnej sociálnej práce. Z jazykového hľadiska je v anglickom texte zaujímavá výmena prívlastku z *fundamental* (zásadné, fundamentálne) na *central* (ústredné, centrálné). Anglický výraz *‘collective responsibility’* (spoločná, kolektívna zodpovednosť) bol včlenený do novej definície spolu s ľudskými právami na zdôraznenie toho, že právo a blaho môžu byť plne realizované, keď občania prevezmú zodpovednosť za svoje činy, iných ľudí a prostredie, v ktorom žijú. Rešpektovanie dôstojnosti a ľudských práv nie je v protiklade – ba práve naopak – s *rôznorodosťou* a jedinečnosťou každej osoby, skupiny alebo komunity. Úcta a *rešpekt k rozmanitosti* (respect diversity) sa môže rozvíjať prostredníctvom hlbšieho poznania, porozumenia a rešpektovania odlišných kultúrnych, náboženských hodnôt a tradícií ako aj prostredníctvom dialógu s členmi odlišnej skupiny (Mátel, Schavel, 2015). Vyhlásenie prezentuje túto definíciu s uvedením, že podporuje regionálne a národné zdôraznenia.

Zmeny v novom medzinárodnom etickom kódexe

14-ročný odstup dvoch medzinárodných etických kódexov odráža globálny vývoj v myslení, terminológii, teórii a praxi sociálnej práce vo všeobecnosti, ako aj etiky sociálnej práce v jej užšom ponímaní. Aktuálne zmeny Vyhlásenia môžeme zahrnúť do dvoch základných kategórií – terminologických a obsahových, pričom obe spolu úzko súvisia.

Sociálni pracovníci nie sú chápaní v úzkom význame len ako osoby, ktoré vykonávajú priamu prax (praktici), ale aj ako vzdelávatelia, výskumníci a vzhľadom na Vyhlásenie sú medzi adresátmi priamo menovaní aj študenti. Dokument preto už v porovnaní so staršou verziou vynecháva povinnosť sociálnych pracovníkov spolupracovať so školami sociálnej práce, aby podporili študentov pri získavaní kvalitného výcviku a praktických vedomostí. Širšie chápanie sociálnych pracovníkov sa opiera o znenie medzinárodnej definície, kde je sociálna práca prezentovaná nielen ako praktická profesia, ale aj ako akademická disciplína.

Klienti ani užívatelia služieb nie sú menovaní. Globálna terminológia prezentovaná dokumentmi IFSW a IASSW v prvom desaťročí 20. stor. nahradila bežný pojem *klient* výrazom *užívateľ služieb* (resp. opisne *osobou, ktorá užíva služby sociálnej práce*), aby sa poukázalo na nebezpečenstvo vytvorenia závislosti a hierarchiu moci. Kým starší kódex výraz *užíva* bežne (v texte je 9-krát), nový dokument sa mu vyhýba. Užívatelia služieb sú označení ako *ľudia, s ktorými (sociálni pracovníci) pracujú* (angl. people with whom they work) alebo jednoducho *ľudia*. Zmena terminológie pritom nie je len o predložkách, ale indikuje prioritizáciu participatívneho prístupu (*pracovať s*) pred expertným (*poskytovať služby pre...*). Draft chcel pôvodne priamo v texte uviesť koncept *zraniteľnosti všetkých ľudí* (vulnerability of all human beings), podľa ktorého všetci ľudia vďaka existencii vo svete majú rôznu mieru zraniteľnosti. Tento princíp spochybňuje pojem sociálny pracovník ako expert, nezávislý a neutrálny a podporuje myšlienku zdieľanej zraniteľnosti so všetkými ľuďmi. Konsekvenciou tohto teoretického prístupu je kritická reflexia sociálnych pracovníkov, ako prinášajú do pracovného vzťahu vlastnú históriu, bolesti a radosti, hodnoty, náboženské, duchovné a kultúrne orientácie. Kritická reflexia toho, ako moje osobné má vplyv na profesionálne správanie a naopak, má byť základom každodennej etickej praxe (Ethics Taskforce, 2017). Hoci sa tieto teoretické reflexie nedostali do finálneho znenia Vyhlásenia, stali sa základom terminologickej zmeny a náhľadu na osoby, s ktorými sociálni pracovníci pracujú.

Aktívna zmena spoločenského prostredia. V porovnaní s užívateľmi služieb, kde je Vyhlásenie extrémne opatrné v používaní aktívnych slovies (vrátane deficitu konceptu zmocňovania či neuvedenia účasti, empatie a starostlivosti k užívateľom služieb), v pojednávaní o spoločenskom prostredí sú použité aktívne slovesá a imperatívy. Napríklad namiesto formulácie „sociálni pracovníci majú rozpoznať a rešpektovať etnickú a kultúrnu rôznorodosť“ je uvedené, že „pracujú na posilňovaní inkluzívnych komunit...“. Posilnená je behaviorálna a konatívna rovina pred kognitívnou.

Vytváranie balansu pred subjektívnou a jednostrannou interpretáciou práv. Vyhlásenie tuná dôsledne pokračuje v tom, čo predošlý dokument začal. Draft upozornil na potrebu teoretického a etického posunu chápania ľudskej dôstojnosti v kontexte autonómie k uznaniu intersubjektivity ľudskej dôstojnosti a ľudských práv, teda práva „medzi“ jednotlivcami (Feder, 2014). V zásade ide o veľmi dôležitý princíp interpretácie ľudských práv založený na tom, že „moje právo končí tam, kde začínajú práva iných“. V texte Vyhlásenia môžeme nájsť viacero statí, kde je tento balans explicitne uvedený, napr. „*Rešpektujeme všetky osoby, ale spochybňujeme presvedčenie a konanie tých osôb, ktoré*

znehodnocujú alebo stigmatizujú seba alebo iné osoby“ (čl. 1) alebo „Sociálni pracovníci rešpektujú a presadzujú práva ľudí robiť vlastné voľby a rozhodnutia za predpokladu, že to neohrozí práva a oprávnené záujmy ostatných“ (čl. 4). Úlohou sociálnych pracovníkov je preto aj „spolupracovať s ľuďmi na hľadani primeranej rovnováhy medzi ľudskými právami, ktoré si vzájomne protirečia“ (čl. 2).

Práva a legitímne limity sociálnych pracovníkov. Vyhlásenie sa snaží vyhnúť jednostrannému prezentovaniu etických povinností sociálnych pracovníkov, teda „povinností bez akýchkoľvek práv“. Tento koncept býva v národných kódexoch formulovaný cez zodpovednosť sociálneho pracovníka voči sebe, ktorý v etických dokumentoch 20. storočia chýbal. Vyhlásenie nadväzuje a prehľbuje pojednávania staršieho kódexu, kde bola prezentovaná zodpovednosť za sústavné vzdelávanie, starostlivosť o seba (*self care*) a potreba uznania dilematických a konfliktných situácií v procese etického rozhodovania. V pojednávaní o potrebe aktívneho spochybňovania nespravodlivých politík a praktík (čl. 3.4) sa uvádza, že „*pritom nesmú byť sociálni pracovníci trestaní*“. Odporúča sa im, aby zvážili aj ohrozenie vlastnej bezpečnosti a „*nie sú nútení konať, ak by boli sami ohrození*“. Okrem toho Vyhlásenie uvádza osobitú pasáž (čl. 9.5), v ktorej sa pojednáva o praxi v niektorých krajinách a kultúrach, že sociálnym pracovníkom sú pri výkone práce poskytované drobné dary. Nemyslí sa pritom korupčné správanie, v ktorom je dávanie a prijímanie darov spojené s protislužbou a zvýhodnením. Dôraz je kladený na *malé*, resp. *drobné dary*, ktorých odmietnutie by mohlo byť v niektorých kultúrach prejavom nezdvorilosti či neúcty. Vyhlásenie odporúča, aby v takýchto prípadoch bola uvedená prax prezentovaná v národnom etickom kódexe.

Etické využitie digitálnych technológií je úplne novou témou kódexu, ktorá sa dotýka nielen osôb, s ktorými sociálni pracovníci pracujú, ale aj vzdelávania a výskumu. Pri všetkých týchto činnostiach sa čoraz viac používajú elektronické technológie a sociálne médiá (napr. poradenstvo a výskum prostredníctvom e-mailu, videí, on-line svojpomocné skupiny s použitím Facebooku či Whatsappu). Vyhlásenie upozorňuje, že „*používanie digitálnych technológií a sociálnych médií môže predstavovať hrozbu pre uplatňovanie mnohých etických noriem, vrátane, ale nie výhradne, súkromia a dôvernosti, konfliktov záujmov, kompetencií a dokumentácie...*“ (čl. 8.2).

Pôsobenie sociálnych pracovníkov vo vojenskom kontexte a nepoužívanie zbraní. Kľúčovou je *podpora mieru, nenásilia a podpora dôstojnosti ľudí*. Okrem rizík zneužívania vedomostí a zručností sociálnych pracovníkov na neľudské účely, akými je mučenie a terorizmus, ktoré uvádzal už aj starší kódex, pridáva nový dokument aj *vojenské sledovanie a konverznú terapiu*. Novým etickým imperatívom je, že sociálni pracovníci by „*nemali používať zbrane v ich profesionálnom alebo osobnom živote proti ľuďom*“ (čl. 9.3).

Hodnoty, alebo princípy sociálnej práce?

Súčasným trendom mnohých etických kódexov je uvádzanie *etických hodnôt* (ethical values) ako základnej bázy štruktúry celého kódexu. Medzinárodné etické kódexy uprednostňujú uvádzanie *etických princíпов* (ethical principles). Aký je medzi nimi rozdiel? Z hľadiska odbornej lexiky autor príspevku chápe profesijné hodnoty sociálnej práce ako „presvedčenia profesijnej komunity o žiaducich cieľoch a žiaducom správaní sociálnych pracovníkov, ktoré k týmto cieľom vedú“. V sociálnej práci a ostatných pomáhajúcich profesiách určujú hodnoty povahu práce i povahu vzťahu medzi pracovníkom a klientom,

kolegami navzájom i širšou spoločnosťou. Sú taktiež kľúčové pri riešení etických problémov a dilem a vyjadrujú, ako by sociálni pracovníci mali konať (Mátel, Romanová, Senáriková, 2017). V rámci jednotlivých profesií sa jej zástupcovia a experti na etiku zvyčajne snažia rozlišovať tie hodnoty, ktoré sú pre výkon danej profesie najpodstatnejšie a bez ktorých by v nej chýbalo niečo zásadné. Tieto bývajú označené za *klúčové hodnoty* (core values). Ak nastane v profesijnej komunite zhoda s ich výberom, tieto bývajú ťažiskom profesijného etického kódexu v danej krajine. Etické princípy definoval Beauchamp (1996:80-81) ako „fundamentálne štandardy správania, od ktorých závisia mnohé iné štandardy a súdy. Princíp je nevyhnutnou normou v myšlienkovom systéme, ktorý utvára základ pre morálne uvažovanie v tomto systéme.“ Banksová (2012) uvádza, že princípy sú základné (esenciálne) normy v systéme myslenia alebo presvedčenia, ktoré tvoria základ pre úvahy v tomto systéme. V etických kódexoch môžeme rozlíšiť dva druhy princíпов:

- *etické princípy*, čiže všeobecné vyhlásenia o etických štandardoch praxe, týkajúce sa postojov, práv a povinností s ohľadom na ľudské blaho (napr. rešpektovanie autonómie užívateľov služieb);
- *princípy odbornej praxe*, ktorými sú všeobecné vyhlásenia o tom, ako dosiahnuť dobro užívateľov služieb (napr. spolupráca s kolegami).

Vzhľadom na ich vzťah s hodnotami upozorňuje Aadland (2011:18), že „nemožno formulovať žiaden princíp, ktorý by bol hodnotám nadradený, keďže hodnoty samotné sú základom všetkých ostatných princíпов“. Z jazykového hľadiska sú formulované princípy, podobne ako hodnoty, čo najstručnejšie. Na rozdiel od hodnôt, ktoré sú vyjadrené podstatným menom (napr. služba, kompetencia, integrita) alebo slovným spojením (napr. dôležitosť medziľudských vzťahov), princípy obsahujú aj sloveso, ktorým pobádajú adresáta ku konaniu (napr. zachovávať dôvernosť). Oba medzinárodné kódexy uprednostňujú uvádzanie etických princíпов, teda aj ich konatívnu rovinu (napr. podpora sociálnej spravodlivosti) vo vedomí, že za nimi implicitne stoja etické hodnoty. V úvode priamo stojí, že „*je naším záväzkom dodržiavať kľúčové hodnoty a princípy sociálnej práce uvedené v tomto Vyhlásení*“.

Deväť zásadných etických princíпов sociálnej práce

Na tomto mieste uvádzame komentáre k zásadným etickým princíпов uvedeným vo Vyhlásení. Ich číslovanie je identické s číslovaním v samotnom dokumente.

1. Uznanie prirodzenej ľudskej dôstojnosti

Ľudská dôstojnosť a ľudské práva boli v predošlom dokumente súčasťou jedného princípu. Nové Vyhlásenie ich uvádza každý samostatne. Jazyková podoba je dôraznejšia. Namiesto opisnej formulácie staršieho kódexu, že je „sociálna práca založená na prirodzenej hodnote a dôstojnosti...“, sa uvádza: „*Sociálni pracovníci uznávajú a rešpektujú prirodzenú dôstojnosť a hodnotu ľudí v postojoch, slovách a skutkoch*“ (čl. 1). Zdôraznené je úzke prepojenie postojovej, verbálnej a behaviorálnej roviny. Pasáž o povinnosti sociálnych pracovníkov „podporovať a chrániť fyzickú, psychickú, emocionálnu a duchovnú integritu a blaho každého človeka“ je tuná vynechaná, resp. so zmenenou formuláciou prezentovaná v samostatnom princípe o celostnom prístupe (por. čl. 7). Hranice limitu tohto princípu v prípadoch ohrozenia seba alebo iných osôb sme uviedli vyššie.

2. Podpora ľudských práv

Opätovne je použitý imperatívny jazyk: „*Sociálni pracovníci prijímajú a podporujú základné a neodňateľné práva všetkých ľudí*“ (čl. 2). Obdobne ako pri vyššie uvedenom princípe je zrejmý jazyk Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Redaktori textu mali potrebu opätovného uvedenia prepojenia individuálnych a sociálnych / občianskych práv na rešpektovanie prirodzenej hodnoty a dôstojnosti všetkých ľudí, čo sa javí ako zbytočné opakovanie. Na rozdiel od staršieho kódexu Vyhlásenie už taxatívne neuvádza medzinárodné ľudskoprávne deklarácie a dohovory. Do finálneho textu nebola prijatá ani zmienka draftu o troch generáciách ľudských práv, ani potreba rozlišovania medzi bezpodmienečným pozitívnym ohľadom na osoby od postojov a konaní k sociálno-politickému a kultúrnemu prostrediu, ktoré je potrebné meniť. Táto myšlienka sa však preniesla do pojednávania o sociálnej spravodlivosti (por. čl. 3). Potrebu hľadania rovnováhy, ak si ľudské práva vzájomne protirečia, sme uviedli vyššie. Zaujímavým je však výraz, ktorý uvádzal draft dokumentu. Podľa neho majú sociálni pracovníci slúžiť ako *kultúrni mediátori* (cultural mediators). Ide o novú rolu, ktorá bola identifikovaná v niektorých krajinách. Podnetnou je pasáž, ktorá sa z draftu takisto nedostala do finálneho textu, ale môžeme ju považovať za interpretačný podnet: „Ľudské práva musia existovať spoločne s kolektívnou zodpovednosťou a je potrebné porozumieť, že individuálne ľudské práva sa môžu realizovať len na každodennom základe, ak ľudia prevzali zodpovednosť za seba a za životné prostredie a ak sa usilujú o vytvorenie recipročných vzťahov v rámci komunity“ (Ethics Taskforce, 2017).

3. Podpora sociálnej spravodlivosti

Nie je náhodou, že ide o najviac rozvinutý princíp. Medzinárodné dokumenty dlhodobejšie odrážajú preferovaný reformný prístup („paradigmu“) v sociálnej práci, ku ktorému konvergujú radikálne, antidiskriminačné a antiopresívne teórie. Ostatne menovanej je blízka formulácia, že „*sociálni pracovníci majú zodpovednosť (povinnosť) zapojiť ľudí do presadzovania sociálnej spravodlivosti...*“. Pri tomto princípe sa uvádza, rovnako ako v predošlom dokumente, päť oblastí.

a. Spochybňovanie diskriminácie a inštitucionálneho útlaku

Antidiskriminačný prístup je rozšírený aj o antiopresívny. Úvodná veta tohto bodu Vyhlásenia sa javí ako zbytočné opakovanie. Z terminologického hľadiska sa text vyhýba rozporuplnému pojmu „negatívna diskriminácia“. Jednotlivé oblasti potenciálnej diskriminácie sú taxatívne menované s poznámkou, že nejde o definitívny zoznam. V porovnaní s predošlým dokumentom je zoznam oblastí potenciálnej diskriminácie širší. Ako nové sú uvedené *schopnosti, občiansky stav, trieda, etnikum, jazyk, štátna príslušnosť (alebo jej deficit), chudoba, náboženstvo a rodinná štruktúra*. Vynechaná je farba pleti. Pohlavie a rod nie sú uvádzané ako alternatívy, ale jednoznačne sú uvedené oddelene. Namiesto rodinného stavu je uvedený *vzťahový status*. *Názory* sú chápané širšie (čo je dôležité najmä s čoraz väčším ohrozovaním novinárov), nielen úzko ako politické názory. Tieto sú v texte osobitne prezentované ako *politické presvedčenia*. Schopnosti sú doplnené na *fyzické alebo mentálne schopnosti*.

b. Rešpektovanie rozmanitosti

Vyhlásenie používa nový termín, a síce *inkluzívne komunity* (inclusive communities). Tento koncept je jednou z odpovedí na migráciu a užíva sa najmä v USA a Kanade. Ich podstatou je integrácia menšinového obyvateľstva s tým, že sa rešpektuje a chráni ich kultúrne dedičstvo. Vyhlásenie ich

interpretuje tak, že „rešpektujú etnickú a kultúrnu rozmanitosť spoločnosti, berúc do úvahy individuálne, skupinové a komunitné rozdiely“. Zaujímavým bol v tejto súvislosti návrh draftu, kde sa uvádzalo, že „rešpektovanie a akceptácia rozmanitosti sa nesmie používať na rozšírenie hraníc morálneho relativizmu...“. Odborný diškurz v tejto súvislosti bude potrebný najmä vzhľadom na potrebu reciprocity, teda obrátenie pozornosti aj na rešpektovanie práv a zachovanie kultúry a dedičstva majority.

c. Prístup k spravodlivým zdrojom

Vyhlásenie v tomto bode hovorí o advokácii a konaní sociálnych pracovníkov, a to nielen s ohľadom na spravodlivé rozdelenie zdrojov, obdobne ako to bolo v staršom kódexe, ale aj o *prístupe k nim*. Okrem zdrojov sa v texte uvádza aj *bohatstvo*.

d. Spochybňovanie nespravodlivých politík a praktík

Pasáž priamo pozýva sociálnych pracovníkov k politickej angažovanosti, a to vo viacerých rovinách. Ich kritické postrehy môžu byť komunikované zamestnávateľom, zákonodarcom alebo iným politikom. Dôvody tejto angažovanosti Vyhlásenie prepája s predchádzajúcim bodom, teda so situáciou, kedy zdroje sú nedostatočné, a pripája politické opatrenia a postupy, ktoré sú opresívne, nespravodlivé alebo škodlivé, obdobne ako to robil starší dokument. Vyššie sme uviedli, že vzhľadom na ochranu sociálnych pracovníkov pred rizikami sa nejedná o nútenie a explicitne sa uvádza, že by za svoju angažovanosť nemali byť postihovaní.

e. Budovanie solidarity

Obdobne ako v predošlých bodoch je zrejmy úzky vzťah medzi sociálnou prácou a sociálnou politikou, kde patrí solidarita medzi jej zásadné princípy. Aktívna práca sociálnych pracovníkov *na budovaní solidarity* je predstavená v dvoch rovinách – vertikálnej, teda pri práci s komunitami, a horizontálnej, ako súčasť kolegiálnej práce. Kódex tento postoj a činnosť považuje za poslanie, ktoré majú sociálni pracovníci realizovať aj mimo profesie. Jej cieľom sú „*transformačné zmeny (v sociálnej politike), inkluzívna a zodpovedná spoločnosť*“.

4. Podpora práva na sebaurčenie

Vyhlásenie prevzalo formuláciu zo staršieho kódexu, že „*sociálni pracovníci rešpektujú a podporujú práva ľudí robiť vlastné voľby a rozhodnutia*“ s limitom, ktorí sme uviedli vyššie. Možnosť konfliktu práv jednotlivcov sa tiahne celým dokumentom a jeho poznanie bude dôležité aj v procese etického rozhodovania pri dilematických situáciách (por. čl. 9.7). Draft dokumentu chcel ešte upozorniť na rozlišovanie slobody myslenia od vlastného sebaurčenia, pretože hoci slobodu myslenia ako najzákladnejšiu slobodu nemožno nikomu odobrať, táto ešte nezaručuje realizáciu sebaurčenia. V rozpore s týmto právom môže byť aj kontrolná funkcia sociálnych pracovníkov v oblastiach, ako je ochrana práv detí a ďalších obetí násilia, či ochrana ľudí s mentálnym postihnutím. Ideál sebaurčenia vyžaduje zdroje, akými sú dobré vzdelanie, dôstojné zamestnanie, prístup k zdravotnej starostlivosti, bezpečné a stabilné bývanie, bezpečnosť, primerané hygienické podmienky, prostredie bez znečistenia a pod.“ (Ethics Taskforce, 2017). Tieto pasáže sa do finálneho znenia nedostali, môžu však napomôcť jeho interpretácii.

5. Podpora práva na spoluúčasť

Text Vyhlásenia neuvádza koncept *zmocňovania* (empowerment), ktorý patril medzi kľúčové koncepty predošlého kódexu. „*Sociálni pracovníci pracujú na budovaní sebavedomia a schopností ľudí, podporujú ich zapojenie a spoluúčasť vo všetkých aspektoch rozhodovania a konania, ktoré ovplyvňujú ich život.*“ Z hľadiska kompetencií sociálnych pracovníkov sa vzhľadom na tento princíp od nich očakáva, že budú schopní užívať také metódy a techniky práce, ktoré budú prispievať k budovaniu väčšieho sebavedomia ľudí, s ktorými pracujú, a podporovať ich schopnosti. Do popredia by mohli vystúpiť sociálno-psychologické výcviky a vybrané psychoterapie založené na partnerskom prístupe a rešpekte k osobe klienta (napr. PCA, logoterapia a pod.).

6. Rešpektovanie dôvernosti a súkromia

V staršom kódexe bolo zachovávanie dôvernosti uvedené v časti o profesionálnom správaní. Vyhlásenie to prezentuje ako samostatný etický princíp spolu s rešpektovaním súkromia. Ani toto právo nie je chápané bezpodmienečne, ale je pri ňom použitý balans, keď sa uvádzajú limity „... *pokiaľ nejestvuje riziko poškodenia seba, iných osôb alebo nejestvujú zákonné obmedzenia*“. Ak takéto limity jestvujú, sociálni pracovníci majú povinnosť o nich *informovať* osoby, s ktorými pracujú. Časť medzinárodnej komunity upozornila v drafte, že v niektorých kultúrnych kontextoch, ktoré sú charakteristické komunitným životom zameraným na spoločné „my“, jestvuje prax zdieľania dôvernosti medzi členmi komunity, ktorá by mala byť sociálnymi pracovníkmi rešpektovaná. Do finálneho textu sa však táto pasáž nedostala.

7. Zaobchádzanie s ľuďmi ako celostnými osobami

Holistický prístup bol jedným z kľúčových konceptov predošlého kódexu. Tuná bol prezentovaný najmä v jeho spoločenských dimenziách, teda z pohľadu „človeka vo vnútri rodiny, komunity, spoločenského a prirodzeného prostredia“. Vo Vyhlásení je presunutý dôraz na celého človeka v jeho „biologických, psychologických, sociálnych a duchovných rozmeroch“. Vzhľadom na holistický prístup sa požadujú aj jeho praxeologické konsekvencie. Nový kódex priamo uvádza, aby bol tento prístup použitý „*pri formulovaní holistických posudzovaní a intervencií s plnou účasťou ľudí, organizácií a spoločenských, s ktorými sociálni pracovníci pracujú*“. Draft chcel explicitne zdôrazniť aj dôležitosť „spolupráce s členmi interdisciplinárnych tímov“, do finálneho znenia sa to však nedostalo.

8. Etické využívanie technológií a sociálnych médií

Vyššie sme uviedli, že táto téma je v novom kódexe inovatívnou. V zásade treba uviesť, že sa de facto nejedná o žiaden samostatný etický princíp, ale o novú oblasť, ktorá sa stala predmetom etickej reflexie a v ktorej sa majú uplatňovať ostatné etické princípy. Vyššie sme uviedli konkrétne oblasti, na ktoré malo Vyhlásenie potrebu explicitne upozorniť. Pre sociálneho pracovníka a vzdelávacie inštitúcie sociálnej práce ide o novú výzvu, nakoľko sa „*od nich očakáva, že sociálni pracovníci získajú potrebné vedomosti a zručnosti k ochrane pred neetickými praktikami pri používaní technológií*“. Draft okrem toho chcel upozorniť na riziko, aby sociálni pracovníci nevyužívali platformy sociálnych médií na ventilovanie osobných konfliktov a sťažností (Ethics Taskforce, 2017), čo sa do finálnej verzie nedostalo.

9. Profesionálna bezúhonnosť

Ako sme vyššie uviedli, ide o nepresné označenie rôznorodých tém, ktoré boli v staršom dokumente označené ako profesionálne správanie. Témy môžeme rozlíšiť do piatich oblastí:

a. Starostlivosť o seba a ďalší profesionálny rozvoj

Vyhlásenie implicitne vychádza z konceptu celoživotného vzdelávania. Najprv poukazuje na potrebu dosiahnutia *požadovanej kvalifikácie* na výkon sociálnej práce, na ktoré musí nadviazať ďalšie vzdelávanie, resp. profesijný rozvoj, ktorých cieľom je „*rozvíjať a udržiavať požadované zručnosti a spôsobilosti na vykonávanie svojej práce*“ (čl. 9.2). Ďalšie vzdelávanie je jednou, ale nie jedinou formou konceptu starostlivosti o seba. Vyhlásenie vo všeobecnej rovine uvádza, že „*sociálni pracovníci majú povinnosť podniknúť potrebné kroky k profesionálnej a osobnej starostlivosti o seba na pracovisku, v súkromí a v spoločnosti*“ (čl. 9.6). V drafte sa uvádzal aj dôvod, prečo je táto starostlivosť potrebná – aby sa zabránilo vyhoreniu a dôraz bol kladený aj na „*posilnenie pracovných vzťahov na pracovisku*“. Do finálneho textu sa tieto pasáže už nedostali.

b. Profesionálne hranice a zodpovedná práca s mocou

Akokoľvek budú zástupcovia globálnej alebo odbornej profesijnej komunity upravovať terminológiu označujúcu klientov / užívateľov služieb / osoby, s ktorými pracujú, pri mnohých pracovných výkonoch sociálni pracovníci pracujú s mocou. Etickou zodpovednosťou je „*nezneužívanie postavenia moci ani vzťahov dôvery... nezneužívanie svojich pozícií na osobné, materiálne výhody alebo zisky*“ (čl. 9.4). Zásadný etický princíp neškodenia (nonmaleficence) je spojený s „*rozpoznávaním hraníc medzi osobným a profesijným životom*“. Spomenuli sme, že nový kódex sa vyjadril k častej téme *prijímania malých darčiekov* (čl. 9.5), ktoré nie sú chápané korupčne ani v zmysle materiálnych výhod. Vyhlásenie poukazuje na kultúrne osobitosti spojené s prijímaním malých darčiekov a potrebu národnej regulácie v tejto oblasti.

c. Humanitárny a vojenský kontext výkonu sociálnej práce

Túto osobitú oblasť výkonu sme spomínali vyššie. Načrtnutý je obraz sociálnych pracovníkov, ktorí za každých okolností podporujú, budujú a rekonštruujú mier a nenásilie (por. čl. 9.3). Teoretickým východiskom pre nich je rešpektovanie dôstojnosti každého človeka a konsekvenciou imperatív nepoužívania zbraní sociálnymi pracovníkmi proti ľuďom.

d. Etické rozhodovanie a konflikty záujmov

Obdobne ako v predošlom kódexe aj nové Vyhlásenie sa v jednej časti venuje téme etického rozhodovania. Konflikty záujmov vychádzajú zo skutočnosti, že do profesijného výkonu vstupujú viacerí aktéri s vlastnými cieľmi a prioritami. Okrem osôb, s ktorými sociálni pracovníci pracujú, sú to najmä kolegovia, zamestnávateľia, profesijné asociácie, miestne, národné, medzinárodné zákony a dohovory. Kľúčovým etickým princípom, ktorý predošlý kódex neuvádzal, je podľa Vyhlásenia „*minimalizovanie škody pre všetky (zúčastnené) osoby*“ (čl. 9.7). Vzhľadom na proces etického rozhodovania sú menované niektoré prvky, ktoré majú byť do neho zahrnuté, a sú nimi „*empirické dôkazy, praktická múdrosť, etické,*

zákonne a kultúrne hľadiská“. Uľahčiť etické rozhodovania má aspiráciu aj samotný medzinárodný etický kódex (por. čl. 9.8). Od sociálneho pracovníka sa očakáva, aby robil eticky podložené rozhodnutia a „*bol pripravený byť transparentný pri preukazovaní dôvodov svojich rozhodnutí*“ (čl. 9.7).

e. Medzinárodný kódex a národné etické kódexy

Aspiráciou Vyhlásenia je, aby sa stalo predmetom reflexie, diskusie a hodnotenia sociálnych pracovníkov na ich pracoviskách a vo svojich krajinách (por. 9.8). Zodpovednosťou národných asociácií je aktualizovať svoje etické kódexy, aby boli v súlade s aktuálnym medzinárodným etickým kódexom. Na Slovensku má túto úlohu v kompetencii Profesijsná rada komory, ktorá je zodpovedná za pravidelné vyhodnocovanie a revíziu etického kódexu, a to najmenej raz v priebehu troch rokov. Nakoľko Etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce bol schválený v septembri 2015, je v súčasnosti najvhodnejší čas, aby sa tento kódex revidoval podľa aktuálnych trendov medzinárodného etického kódexu a pripomienok pracovníkov z praxe. V Českej republike je po 12 rokoch potreba revízie Etického kodexu Společnosti sociálních pracovníků ČR (2006) ešte naliehavejšia. Alternatívou je tvorba nového etického kódexu, ktorý by bol akceptovaný celou komunitou sociálnych pracovníkov v Českej republike. Podľa Vyhlásenia o národných kódexoch majú asociácie zodpovednosť informovať samotných sociálnych pracovníkov. A pre sociálnych pracovníkov zostáva najťažšia úloha, a síce „*konať v súlade so súčasným etickým kódexom alebo smernicami vo svojej krajine*“ (čl. 9.1).

Záver

V drafte nového medzinárodného etického kódexu sa uvádzala myšlienka, že „*žiadne vyhlásenie o etických zásadách ani žiaden etický kódex nemôže zabezpečiť etickú prax, ale vyžaduje, aby sociálni pracovníci podporovali realizáciu uvedených etických princípov v praxi*“. Autor príspevku dúfa, že poznanie aktuálnych trendov nového medzinárodného etického kódexu pomôže porozumieť dôležitým posunom globálnej sociálnej práce a bude viesť slovenských a českých sociálnych pracovníkov k novým kritickým reflexiám, ktoré sa prejavia nielen v texte ich revidovaných etických kódexov, ale najmä v priamej sociálnej práci, v procese vzdelávania a vo výskume.

Andrej Mátel,
*profesor Ústavu sociálnej práce,
VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava*

Zoznam použitých zdrojov

AADLAND, E., MATULAYOVÁ, T. (Eds.). 2011. *Etické reflexie v pomáhajúcich profesiách*. Prešov: Prešovská univerzita.

AGIUS, A., JONES, D. N. 2012. *Effective and ethical working environments for social work: The responsibilities of employers of social workers*. Bern: International Federation of Social Workers [10. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/effective-and-ethical-working-environments-for-social-work-the-responsibilities-of-employers-of-social-workers-2/>

BANKS, S. 2012. *Ethics and Values in Social Work*. 4th Ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

BEAUCHAMP, T. L. 1996. The Role of Principles in Practical Ethics. SUMNER, L., BOYLE, J. (Eds.). *Philosophical Perspectives on Bioethics*. Toronto: University of Toronto, 79–95.

Ethics Taskforce of International Association Schools of Social Work. 2017. *Statement of Ethical Principles: Social Work. Draft Document* [15. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2017/11/Draft-Statement-of-Ethical-Principles.docx>

FEDER, E. K. 2014. *Making sense of intersex: Changing ethical perspectives in biomedicine*. Bloomington: Indiana University Press.

International Federation of Social Workers / International Association Schools of Social Work. 2004. *Ethics in Social Work: Statement of Principles*. Geneva: IFSW. Dostupné z: <http://www.ifsw.org/p38000398.html>

International Federation of Social Workers. 2018. *Statement of Ethical Principles* [10. 8. 2018]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/statement-of-ethical-principles/>

MÁTEL, A. a kol. 2016. *Etické kódexy sociálnej práce*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce.

MÁTEL, A., ROMANOVÁ, M., SENÁRIKOVÁ, Z. 2017. *Kľúčové hodnoty sociálnej práce v Slovenskej republike*. Nitra: UKF.

MÁTEL, A., SCHAVEL, M. 2015. *Teória a metódy sociálnej práce I*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce.

NEČASOVÁ, M. 2004. Komentár k mezinárodnému etickému kodexu. *Sociální práce / Sociálna práca*, 4(4), 36–38.

Slovenská komora sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce. 2015. *Etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce* [15. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialna-praca/>

Společnost sociálních pracovníků ČR. 2006. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků České republiky*. Praha: SSP ČR [10. 10. 2015]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf

LIDSKOPRÁVNÍ PROFESE SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO VÝZNAMNÝ A INSPIRATIVNÍ AKTÉR SOCIÁLNÍ POLITIKY

SOCIAL WORK AS A HUMAN RIGHTS-RELATED PROFESSION AS AN IMPORTANT AND INSPIRATIONAL ACTOR FOR THE FIELD OF SOCIAL POLITICS

René Milfait

***Abstract:** The article introduces social work as a human rights-related profession. It goes from the imparted ethos of the profession based on relevant, most considerable, ethical codes of social workers and their current mission statement. It also refers to all mandates of the profession, its motivation and practical justification, to the quality of provided services, explanation of objectives and viewpoints related to social issues, to education and involvement in creating a more dignified and socially just society and world in connection to the stated objectives, principles, focus and vision of the field of social politics.*

The methodology will be based on combination of analytical, comparative and hermeneutical activities and related to the main methodology of social ethics, i.e. the "see-judge-act" procedure.

The aim of the article is to reflect the intersections of interests and different insights of the main human rights-related tools, their usage and consequences of the different approaches.

From the ethical, as well as the inherent human rights-related point of view, the article offered the measures and criteria of morality regarding the scope and efforts of both abovementioned disciplines and in context of pluralistic society. The affinity of interests in social work and social politics was proven, as well as the necessity to respect their specifics.

The article documents and recommends social work – a human rights-related profession – as an important and inspirational actor for the field of social politics and its formation, as well as for a more humane formation of the life of individuals, society and the world as a whole. It also supports multidisciplinary cooperation for an interdisciplinary effect.

Keywords: Social Work, Human Rights, Social Policy, Human Dignity, Social Justice, Solidarity, Ethics.

Úvod

Étos, výkon profese sociální práce, příprava na ni a její výklad cílů a stanovisek k sociálněpolitickým otázkám zahrnuje realistické pojetí konkrétního jedinečného člověka v síti jeho vztahů i struktury a procesy, které jedince a jeho meziosobní vztahy přesahují a ovlivňují jeho život i soužití celku pluralitní společnosti a světa. Proto je

profese vystavěna na lidskoprávní bázi ve spojitosti s principy sociální spravedlnosti a solidarity. Obor sociální politika taky operuje s hlavními principy lidské důstojnosti, sociální spravedlnosti a solidarity, zdůrazňuje potřebu mravních kvalit jedince i společnosti a chce k nim přispívat. Zabývá se rovněž oblastí sociálních problémů a rizik v souvislosti s jedincem i přesahujícími procesy a strukturami. Etické principy a postoje vzorce sociální spravedlnosti a solidarity odvozované z lidské důstojnosti náleží taky k hlavním nástrojům disciplíny (teologická sociální) etika, jež se zabývá ze své perspektivy strukturami, procesy a většími celky, které přesahují a ovlivňují život jedince, jeho meziosobních vztahů a soužití.

V pluralitní společnosti argumentuje často prostřednictvím lidských práv a jde jí o lidsky důstojné a spravedlivé utváření společnosti a světa. Autor jako teologický etik chce tímto i ocenit deklarovaná zaměření obou uvedených oborových partnerek a poukázat na jejich možný přínos k rozvoji lidskoprávní kultury a humánního utváření společnosti vůbec.

1 Vzájemnost sociální práce a sociální politiky

Proto bude v naznačeném kontextu cílem představit a odůvodnit sociální práci jako lidskoprávní profesi na základě jejího sebesdělení v relevantních zdrojích spojených s étosem a aktuálním programovým prohlášením a pohlédnout na ni jako na určitého aktéra sociální politiky.

Dále bude krátce předloženo pojetí oboru sociální politiky v souvislosti se sebesdělením sociální práce, s vlastními hlavními principy a cíli a zacházením s pojmy z oblasti etiky. Po diskusi bude nabídnuto, jak disciplína etika rozumí hlavně zmiňovaným principům sociální spravedlnosti a solidarity.

2 Metodika

Dojde tak k analytické, srovnávací, syntetické, deduktivní, induktivní a hermeneutické metodické činnosti. Vše bude konáno v souvislosti s hlavní metodikou sociální etiky, tedy trojkrokem vidět – posoudit - jednat, jež bude zahrnovat popis, reflexi, konzistentní dávání do souvislostí, mezioborovost, zhodnocení a návrhy porozumění stěžejním pojmům a jejich používání.

3 Sociální práce a sociální politika pro lidsky důstojnější a sociálně spravedlivější svět

3.1 Sebeředstavení sociální práce jako lidskoprávní profese

Relevantní zástupci profese sociální práce ji prezentují jako profesi, která podporuje sociální změnu, rozvoj a soudržnost, řešení problémů v lidských vztazích i zmocnění a osvobození lidí, aby se zlepšil jejich život ve směru dobrého lidského bytí. Opírá se přitom o teorie lidského chování, své profese, sociálních a humanitních věd i sociální systémy a tím intervnuje na pomezí jedince a prostředí. Fundamentální význam pro ni mají principy lidských práv, sociální spravedlnosti, společenská

zodpovědnost a respekt k rozmanitostem. Zavazuje lidi i struktury, aby se vyrovnávali s výzvami života a zlepšovali blaho (IFSW/IASSW, 2004, 2013)⁵.

O podpoře lidské důstojnosti a lidských práv i o sociální soudržnosti hovoří rovněž Doporučení Rady Evropy o sociálních pracovnících (2001). Principy lidských práv a sociální spravedlnosti představují pro profesní organizace základ všech aktivit (IFSW Europe e. V., 2013). Proto taky odmítají smlouvy, které lidským právům odporují (ÖBDS, 2004)⁶.

Etický kodex sociálních pracovníků ČR (2006) mluví o lidskoprávních dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka a konstatuje, že je „sociální práce založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti“, že „sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v takové míře, aby současně nedocházelo k omezení stejného práva druhých lidí“, že svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi „pomáhá jednotlivcům, jednotlivým skupinám, komunitám a sdružení občanů při jejich rozvoji a při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.“

3.1.1 Lidská práva podstatným aspektem étosu, kvality služeb a služby společnosti

Etické vědomí považují sociální pracovníci za základní součást své praxe, způsobilost a závazek eticky informovaně se rozhodovat a jednat za podstatný aspekt kvality služby (IFSW, 2004). Při řešení etických dilemat a stimulaci etické praxe jim má pomoci lidskoprávní způsobilost, protože jejich každodenním úkolem při práci s jedinci, rodinami či skupinami nebo při působení na politické úrovni je konfrontace základních potřeb, rizik a lidských práv i zodpovědnosti. Uznávají, že každý jejich profesní etický kodex implementuje lidská práva do výuky i praxe sociální práce. Chtějí vytrvale potírat různé formy sociální nespravedlnosti, a to i cestou sociálních a politických akcí, rozvojem politiky a vzdělávání (IFSW, 2010). Veřejně mají zastávat uskutečňování práv sociálně poškozených, podněcovat, spoluutvářet politické procesy a mobilizovat pro ně potřebné síly. Tím vším vykonávají sociální pracovníci nenahraditelnou službu demokratické společnosti (DBSH, 1997)⁷.

3.1.2 S dalšími ve směru důstojnějšího a sociálně spravedlivějšího světa

Sociální pracovníci, vzdělavatelé a aktéři sociálního rozvoje dosvědčují denně změny v osobním, sociálním i komunitním životě. Společně usilují o změnu, sociální spravedlnost a univerzální implementaci lidských práv, a to na všech úrovních.

Nejvýznamnější profesní organizace (IFSW, IASSW, ICSW⁸) uznávají ve svém dokumentu *The Global Agenda For Social Work and Social Development: Commitment to Action* (dále jen *Global Agenda*)⁹ vliv minulých i současných politických, ekonomických, kulturních a sociálních poměrů na život lidí a jejich

⁵ IFSW=Mezinárodní federace sociálních pracovníků; IASSW=Mezinárodní asociace vzdělavatelů v sociální práci.

⁶ ÖBDS=Rakouský profesní svaz diplomovaných sociálních pracovníků/pracovnic.

⁷ DBSH=Německý profesní svaz pro sociální práci.

⁸ Nevládní organizace the International Council on Social Welfare reprezentuje organizace z celého světa, které jsou zapojeny do programů podpory sociální spravedlnosti, sociálního rozvoje a péče.

rozdílné důsledky pro globální, národní i lokální společenství. A proto speciálně uznávají, že všechna lidská práva jsou dosažitelná jen pro menšinu světové populace.

Proto se cítí být vázáni hájením nového světového řádu, v němž se uskutečňuje respekt k lidské důstojnosti a lidským právům. Z toho důvodu usilují o takové řízení globální ekonomiky, jež chrání a podporuje sociální spravedlnost a lidská práva, a požadují univerzální implementaci mezinárodních úmluv a dalších nástrojů týkajících se všech nedílných kategorií lidských práv všech lidí, mezi nimiž pak jmenují některé zvláště zranitelné skupiny.

Zavazují se tak k podpoře, ovlivňování a utváření struktur a systémů, které ukazují na hlavní příčiny nerovnosti a útlaku. Závazek chtějí naplňovat společně s adresáty svých služeb i s ostatními, kteří sdílejí jejich cíle a úsilí utvářet sociálně spravedlivější a férovější svět. K prioritám svých snah řadí v aktuálním období (2012-2016) prosazování důstojnosti lidí a sociální i ekonomické rovnosti. Přislíbují, že budou podporovat vzdělávání sociálních pracovníků, jež je připraví na etické a informované intervence, a politiku zaměřenou na sociální inkluzi, soudržnost a na dosahování sociálního a ekonomického blaha všech osob, opět včetně těch zvláště zranitelných (Global Agenda, 2012).

V Global Agenda chápané jako programové prohlášení profese se staví sociální pracovníci na globální i lokální úrovni k sociální nerovnosti, míře sociální ochrany a sociálních jistot. Prohlášením chtějí připomínat kořeny sociální práce, které spočívají v respektování, ochraně a zajištění práva každého člověka na důstojné životní podmínky, ve snaze zlepšovat lidské životy i život společnosti jako celku. Taky se jako profese hlásí „k spoluzodpovědnosti za řešení závažných sociálních problémů společnosti v globálním rozměru.“ Tím se dostávají do profesního vzdělávání témata, mezi něž patří i lidská důstojnost, sociální spravedlnost, solidarita apod. Takto pojatá sociální práce se označí za politickou (Levická/Levická, 2013).

3.1.3 Nedílná lidskoprávní báze ve všech mandátech

Sociální pracovníci vykonávají profesi, která patří k těm hlavním, jejichž zaměření jsou úzce spojena s respektováním, ochranou a zajišťováním všech nedílných lidských práv (IFSW, 1994). Z principů výše zmíněného mezinárodního etického kodexu sociálních pracovníků vyvozují zástupci profese závěr, že přijímají podíl na zodpovědnosti stavět se proti všemu porušování lidských práv a odstraňovat jej. Prohlašují dle základní koncepce sociální práce svou profesi za lidskoprávní, přičemž odkazují na princip lidské důstojnosti každého člověka a hlavní cíle spočívající v podporování spravedlivých sociálních struktur, které jsou schopny poskytovat lidem sociální jistotu a rozvoj (IFSW Europe e. V., 2010).

Sociální práce je vázána trojím mandátem, přičemž v každém z nich hrají roli lidská práva, sociální spravedlnost, solidarita a souvislost se sociální politikou: mandátem pomoci, prevence a kontroly vzhledem k společnosti (např. zprostředkování sociálních problémů, jejich příčin a důsledků na individuální i strukturální rovině, zasazování se za solidární společnost zachovávající lidská práva a spravedlivě

---

⁹ V evropském regionu se rámec spolupráce těchto tří organizací spolu dalšími označuje European Network for Social Action.

rozdělující prostředky) a zaměstnavateli (např. pečlivé plnění svých úkolů dle maxim profesního kodexu i snaha, aby toto naplňovala i organizace, případné rozdílnosti či konflikty řešit dle etického kodexu), vůči implicitním nebo vysloveným požadavkům adresátů pomoci (např. vnímání s reflektovanou a kontrolovanou empatickou náklonností, pozorností a upřímností k osobnosti a nouzi, nezneužití důvěry, posilování vědomí práv i povinností) a s ohledem na vlastní profesi (odborné vědomosti a metody, sociální politika, kolegiální vztahy utvářené upřímností a úctou, étos založený v lidských právech a sociální spravedlnosti, přičemž právě lidská práva jsou pro sociální pracovníky důležitými průvodci v možných konfliktech mezi prvním a druhým mandátem i základem pro nezávislé, kritické posouzení národního i mezinárodního zákonodárství) (AvenirSocial¹⁰, 2010; Staub-Bernasconi, 2008, s. 9; Lob-Hüdepohl, 2007, s. 113).

3.1.4 Lidská práva v odůvodnění, motivaci a vzdělávání

Sociální pracovníci konstatují, že lidská práva pro ně představují regulativní ideu sociální práce, nutné měřítko a orientaci pro konstruktivní jednání, že jsou neoddělitelnou součástí teorie, morálních přesvědčení, étosu, etiky i praxe. Tato práva korespondují se základními lidskými potřebami, které se i jako základní etické požadavky stávají kodifikovanými právními nároky. Snaží se v různých politických systémech a kontextech hájit, podporovat, prosazovat lidská práva a jsou si vědomi toho, že to vše taky záleží na státní i mezinárodní politice v oblasti ekonomiky a sociálního rozvoje. Lidská práva ztělesňují odůvodnění sociální práce a motivaci pro praxi. Proto považují hájení nedílných lidských práv za tak integrální součást profese, že chtějí takto působit, i když to bude mít pro některé z nich v některých systémech závažné negativní důsledky.

Lidská práva mají být pevnou součástí učebních plánů škol. Sociální práce chce respektovat různé místní, kulturní, sociálněpolitické tradice, pokud ale neporušují lidská práva. Cílem lidskoprávního působení v rámci sociální práce je na individuální rovině naplňování lidské důstojnosti (lidská práva jako zásadní podmínky lidsky důstojného života formulují obsahové jádro lidské důstojnosti včetně minimálního standardu ekonomické a sociokulturní výbavy a kompetence, jež někomu jako členovi demokratického právního státu umožňuje samostatně jednat, vést a koncipovat svůj život), na rovině společnosti společenská inkluze, sociální spravedlnost i sociální změny s ohledem na ohrožující sociální struktury a kulturní vzorce a dlouhodobě pak přispívání k lidskoprávní kultuře.

3.1.5 Lidská práva pro výklad cílů a stanoviska k sociálním otázkám

Lidská práva poskytují sociální práci možnost vyložit i své dlouhodobé cíle a zaujímat stanovisko k sociálním otázkám. Z konkretizovaných kroků jak podporovat uskutečňování lidských práv zazní inkluze marginalizovaných, sociálně vyloučených, nemajetných, znevýhodněných, zranitelných lidí, poukazování na bariéry, nerovnosti a nespravedlnosti ve společnosti, mravné jednání s lidmi a zasazování se za změny v procesech a strukturálních podmínkách. Dále uvádějí ochranu zvláště zranitelných

---

¹⁰ AvenirSocial-sociální práce Švýcarsko=zastupuje zájmy diplomovaných pracovníků profese sociální práce, sociální pedagogiky a výchovy dětí.

lidí, angažmá v sociálních a politických akcích s cílem ovlivňovat sociální politiku, podněty k stabilní společnosti, která neporušuje lidská práva, respekt vůči tradicím, kulturám, morálním postojům a náboženstvím mezi etnickými a společenskými skupinami (pokud ale nejsou v rozporu s lidskými právy člověka) podporu sociální spravedlnosti, prevenci. Čteme i o předpokladu pro naplněné lidské bytí, jenž spočívá ve vzájemně respektujícím uznání druhého, vyvážené spravedlivé kooperaci lidí a ve spravedlivých sociálních strukturách (AvenierSocial; IFSW/IASSW, 2010; IFSW, 2004; IFSW Europe, 2010; AKADEMIKER förbundet SSR¹¹, 2006; Staub-Bernasconi; Lob-Hüdepohl).

3.2 Sebepředstavení sociální politiky

Při snaze vymezit sociální politiku zazní i poznámka, že sociální politika souvisí rovněž s mravními normami, podílí se na „morálním a názorovém klimatu společnosti“ tím, že se zaměřuje na člověka a působí na jeho „hodnotové orientace, názory, postoje a chování“, že se dotýká různých „sociálních vztahů, podmínek a procesů“, základních životních potřeb a podmínek jedinců a skupin, rozvoje jedince i celku a že usiluje o blaho a prospěch člověka, o zajištění a udržení sociální suverenity a sociálního bezpečí, přičemž zmiňuje určité zásady, které jsou ve společnosti obecně přijímány a podle nichž postupuje. Směřuje k sociálně spravedlivé společnosti a k „lidsky důstojnému a společensky přijatelnému životnímu standardu, jeho růstu a zdokonalování.“ Jedná na poli prevence sociálních problémů a rizik, kde působí pomocí systémových i intervenčních sociálních opatření, současně odpovídá na již vzniklé důsledky sociálních rizik a problémů. Hlásí se k sociální spravedlnosti, solidaritě, participaci, subsidiaritě jako k základním principům, které pro ni znamenají ústřední optiku postupu a hodnocení. Ohledně volby daných principů nám připomene, že zde hraje roli filosofické myšlení v kontextu konkrétního regionu (Krebs et al., 2010, s. 18-25, 47-48).

K základním rysům sociální politiky náleží i dlouhodobost, jež je spojena s určitou vizí, koncepcí, programem (Krebs et al., 2010, s. 476, 24). Mezi očekávanými trendy české sociální politiky se kromě jiného uvádí vědecko-technický pokrok spojovaný s potřebou etické a mravní kvality jedinců i s předpokládaným rizikem konfliktů a sociální nestability. Dále je to globalita se svými sociálními důsledky souvisejícími se zvyšující se vzájemnou závislostí jedinců, institucí a systémů i s nutností nalézat společné hodnoty. Následně se jedná o sladěnost subjektivity - spojenou taky s hodnotami - a společenských zájmů.

Zdůrazňuje se etický rozměr transformace, který zahrnuje i myšlení a postoje lidí. Sociální politika se má sama podílet na utváření určitých hodnot a postojů občanů a chce se účastnit procesu proměny či kultivace člověka. Zmíněná kultivace zahrnuje i postoje a hodnoty jedinců a tím i fungování tržní ekonomiky s etickým rámcem. Proto se sociální politika označí za obor, který přispívá k „utváření morálního profilu budoucí společnosti.“ Důležitou roli přitom bude hrát vzdělávání a celospolečenské prevence a řešení nežádoucích sociálních situací. Poukazuje se na potřebu zbavovat sociální politiku podrobenosti ambicím politických stran a naopak politické subjekty

¹¹ Akademikerförbundet SSR=Unie diplomovaných členů profesí sociálních věd a sociální práce Švédska.